

IRAK'TA 2014 SEÇİMLERİ, İŞİD OPERASYONLARI VE IRAK'IN GELECEĞİ

ORSAM

ORTODOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER FOR STUDIES EASTERN STRATEGIC STUDIES

مركز الشرق الأوسط للدراسات الاستراتيجية

ORSAM (Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi), Türkiye'deki en büyükleri hücresinden Ortadoğu araştırmaları konusunda kamuoyunun ve dış politika ile ilgilenen çevrelerin ihtiyaçlarına yanıt vermek amacıyla Ocak 2009 tarihinde kurulmuştur. ORSAM, Ankara merkezli, rızafırlı ve katı amacı gütmeyen bir düşünce kuruluşüdür.

ORSAM Ortadoğu ile ilgili bilgi kaynaklarını çeşitlendirmeyi ve bölge uzmanlarının düşüncelerini Türk akademik ve sivil çevrelerine doğru şekilde yayımlanmasını hedeflemektedir. Ortadoğu ülkelerindeki devlet idarelerine, bürokratlara, akademisyenlere, stratejistlere, gazetecilere, işadamlarına ve sivil toplum kuruluşlarına temin edilmesini, Türk ve diğer konak edilmelerini kolaylaştırarak, yerel perspektiflerin gerek Türk ve gerek diğer kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır. Bu amaçlar doğrul-

tuğunda ORSAM, Ortadoğudaki sosyal, ekonomik ve siyasi gelişmeleri sürekli çalışmalar yapmakta ve bunları kamuoyuna sunmaktadır.

Ortadoğu ve uluslararası politika konularının daha geniş kavranması ve analizi için bilimsel amaçları olan ORSAM, kamuoyuna ve karar alıcılara doğru şekilde aydınlatıcı bilgiler sunmakta ve siyasi yapısına katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda bölgesel gelişmelerin analizi yanı sıra, bölgesel sorunlara farklı politika alternatiflerini de içeren politika raporları üretmektedir. Kapsamlı ve doğru şekilde analizler sunulmasını için farklı disiplinlerden gelen alanlarda yetkin araştırmacılarına ve entelektüellerine nitelikli çabalarından faydalanmaktadır. ORSAM, bölgesel gelişmeleri ve trendleri titizlikle inceleyerek diğer ülkelerle tartışilebilir güçlü bir yayın yelpazesine sahiptir.

ORSAM Yayınları

ORSAM, sürekli yayınları kapsamında **Ortadoğu Analizi** ve **Ortadoğu Etkileri** dergilerini yayımlanmaktadır. Bu aylık periyotlarla Türkiye olarak yayımlanan Ortadoğu Analizi, Ortadoğudaki güncel gelişmelere dair uzman görüşleriyle yer vermektedir. Ortadoğu Etkileri ORSAM'ın 6 ayda bir yayınlanan uluslararası ilişkiler dergisidir. İngilizce ve Türkçe yayınlanan ve hakemli, akademik bir dergi olan Ortadoğu Etkileri, konularının uzman akademisyenlerin katkılarıyla oluşmaktadır. Alanında saygın, yerli ve yabancı akademisyenlerin makalelerini yayımlanmakta Ortadoğu Etkileri dergisi dünyanın başlıca sosyal bilimler indekslerinden Applied Sciences Index and Abstracts (ASSIA), EBSCO Host, Index Talamias, International Bibliography of Social Sciences (IBSS), Worldwide Political Science Abstracts (WPSA) tarafından taranmaktadır.

ORSAM, **e-Kitap** formatında Türkçe ve İngilizce yayımladığı kitaplarda, penli bir coğrafyaya ait tarihsel ve günümüze dair bir kütüphaneye oluşturmayı amaçlamaktadır. **ORSAM Raporları** ise diğer tüm yayınlara göre farklı, sunuluş ve şekil açısından daha detaylı çalışmalar ve çözümlerle alan çalışmalarına dayanmaktadır. ORSAM Raporlarının amacı, belli konularda derinleşmiş bilgi ve analiz sunarak çözüm önerileri, farklı perspektifler ortaya koymaktır. Ayrıca ORSAM düzenlediği ulusal ve uluslararası toplantı ve sempozyumları **Toplantı Tutanakları** halinde kamuoyuna yayımlanmaktadır. Ortadoğudaki güncel gelişmelerin takip edilmesini adına günlük, haftalık ve aylık olmak üzere **"Günlük Ortadoğu Bülteni"**, **"Ortadoğu Güncesi"**, **"Irak Türkmenleri Güncesi"** ve **"ORSAM Haftalık Su Bülteni"** hazırlanmaktadır. ORSAM uzmanları ve danışmanları tarafından haftanın önemli gelişmelerine ilişkin haberleri kısa değerlendirmelerden oluşan **Yönetiş Özetleri** ise ulusal dış politika gündemini anlamaya fırsat ve vakti olmayan okuyucuların hedeflenmektedir.

ORSAM Ortadoğu Türkmenleri Araştırmaları Programı

ORSAM Ortadoğu Türkmenleri Araştırmaları Programı, Ortadoğuda yaşayan Türkmenlere yönelik bilgi ve analiz ihtiyacını karşılamak için Ocak 2011 tarihinde kurulmuştur.

Programın amacı, Ortadoğuda yaşayan Türkmenlerin mevcut durumları ve sorunlarının daha geniş kavranmasını ve buna uygun politikalara geliştirilmesini ve bu amaçlar doğrultusunda, kamuoyuna ve karar alıcılara güvenilir ve aydınlatıcı bilgiler ve analizler sunmaktır. Analizleriyle ve raporlarıyla ulusal ve uluslararası ölçekte Ortadoğu Türkmenleri literatürünün gelişimini desteklemektedir.

ORSAM Su Araştırmaları Programı

Su Araştırmaları Programı, Ocak 2011 tarihinden beri tüm suyla ilgili olarak çalışmalar yürütmektedir. Su Araştırmaları Programı, suyun su politikaları konusunda farklı hareket seçenekleri üzerine fikirler üretmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'deki su çalışmalarını literatürünün gelişiminin desteklenmesini amaç edinmektedir.

IRAK'TA 2014 SEÇİMLERİ, İŞİD OPERASYONLARI VE IRAK'IN GELECEĞİ

ORSAM Rapor No: 190

Haziran 2014

ISBN: 978-605-4615-88-9

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2014

Bu raporun içeriğinin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Hazırlayan:

Bilgay Duman, *Araştırmacı, ORSAM*

İçindekiler

Takdim.....	5
I. SEÇİM ÖNCESİ İRAK'TA SİYASİ DURUM	7
1.1. Seçim Öncesi Irak'ta Siyasi Durum.....	7
1.2. Seçimlere Giden Süreçte Irak'ta Şiddet Eylemleri ve IŞİD'in Etkinliği	8
1.3. Erbil-Bağdat Anlaşmazlığı.....	10
1.4. Bütçe Krizi.....	11
II. İRAK'TA SEÇİMLER VE SONRASI	12
2.1. Seçim Süreci ve Sonuçların Yansıması	12
2.2. IŞİD'in Musul Operasyonu ve Irak'ın Geleceği.....	19
2.3. IŞİD Eylemleri ve Mezhep Çatışması.....	20
III. İRAK'IN GELECEĞİ VE SENARYOLAR	22

Tablo ve Grafikler

Tablo-1 2014 Irak Genel Seçimleri İl, Cinsiyet ve Aday Sayılarına Göre Sandalye Dağılımı.....	12
Tablo-2 2014 Irak Genel Seçimleri İllere Göre Seçmen ve Oy Kullanan Seçmen Sayıları.....	13
Tablo-3 2014 Irak Genel Seçimlerinde Resmi Açıklamaya Göre Milletvekili Sayıları.....	15
Tablo-4 2014 Irak Genel Seçimlerinde Esas Dağılıma Göre Milletvekili Sayıları.....	16
Grafik-1 2014 Irak Genel Seçimlerine İlişkin Temel Veriler.....	12
Grafik-2 2014 Irak Genel Seçimleri İllere Göre Katılım Oranları.....	14

TAKDİM

Soğuk Savaş sonrası dönemde Ortadoğu siyasetinde en fazla öne çıkan meselelerden biri olan Irak, Arap Baharı süreci ve 2011’de Suriye olaylarının patlak vermesiyle ikinci planda kalmaya başlamıştır. Ancak hem 30 Nisan 2014’te yapılan genel seçimler sonrasındaki belirsizlik hem de Haziran 2014 ayı itibariyle Irak-Şam İslam Devleti (İŞİD) örgütünün Musul’a yönelik ani operasyonu ve sonrasında Musul, Anbar ve Selahaddin olmak üzere özellikle Sünni bölgelerde denetim sağlamaya başlaması, Kerkük, Diyala ve Bağdat çevresinde de etkinlik kurmasıyla birlikte, Irak yeniden bölgesel ve uluslararası gündemin birinci sırasına yerleşmiştir.

Elinizdeki bu rapor zamanlaması itibariyle Irak’taki güncel durumun anlaşılması açısından bir referans kaynağı olmayı hedeflemektedir. Rapor, üç bölüm halinde hazırlanmıştır. Rapor, Irak’taki seçim öncesi siyasi durum, seçim sonuçları ve İŞİD’in Haziran operasyonlarına yer verilmiştir. Seçim öncesi ülkedeki siyasi durumun seçimleri ve mevcut durumu nasıl etkilediği ortaya konarak, İŞİD’in Haziran operasyonları ve sonrasındaki gelişmelerin arkasında yatan süreç analiz edilmiştir. Son olarak, Irak’taki mevcut durum ortaya konularak, kısa, orta ve uzun vadeli öngörüler ile Irak’ın geleceğine ilişkin tartışılan senaryolara yer verilmiştir.

Rapor, literatür taraması ve yazılı kaynakların yanı sıra ORSAM araştırmacılarının yaptıkları saha çalışmaları ve ORSAM tarafından 13 Haziran 2014 tarihinde Iraklı 7 akademisyen ve uzmanın katılımıyla düzenlenen “2014 Seçimleri Sonrası Irak’ın Geleceği” başlıklı çalıştayda ortaya çıkan sonuçların analizine dayanmaktadır. Böylece sahada tartışılan konulara yer verilerek, Irak halkı ve aydınlarının görüşlerinin yansıtılmasına gayret gösterilmiştir.

Konuya ilgi duyanlar adına Irak’taki sürecin iyi anlaşılması açısından bu raporun önemli tespit ve veriler içerdiğini belirterek, Irak’ın bir an önce istikrara kavuşmasının hem Türkiye hem de Ortadoğu adına önemli olduğunu bir kez daha vurguluyor ve iyi okumalar diliyorum.

Şaban Kardaş
ORSAM Başkanı

Hazırlayan: Bilgay Duman,
Araştırmacı, ORSAM

IRAK'TA 2014 SEÇİMLERİ, İŞİD OPERASYONLARI VE IRAK'IN GELECEĞİ

I. SEÇİMLER ÖNCESİ IRAK'TA SİYASİ DURUM

Irak'ta 30 Nisan 2014'ten yapılan seçimler öncesinde siyasi durum oldukça karmaşık ve kaotik bir yapı içerisindeydi. Bu durum seçim sürecine de yansımış ve daha sonrasındaki gelişmeleri de olumsuz yönde etkilemiştir. Nitekim seçim öncesi ve sonrası gelişmeler, özellikle de Irak-Şam İslam Devleti örgütünün (İŞİD) Irak'ta Musul, Kerkük, Selahaddin, Anbar, Diyala ve Bağdat'ta yaptığı operasyonlar sonucu bazı bölgeleri ele geçirmesi neticesinde, Irak'ın geleceği konusundaki tartışmalar gittikçe alevlenmektedir. Bu sürecin analiz edilmesi ve Irak'a ilişkin beklentilerin ele alınması, Irak açısından önemli olduğu kadar Türkiye ve Ortadoğu açısından da önemlidir. Bu doğrultuda elinizdeki raporda Irak'ta seçim öncesi siyasi durum, seçim sonuçları ve İŞİD'in operasyonları sonrasında Irak'ın geleceğine ilişkin öngörüler ve değerlendirmelere yer verilmektedir.

1.1 Seçimler Öncesi Irak'ta Siyasi Durum

2014 seçimleri, Irak'taki siyasi kamplaşmanın farklılaşmaya başladığını artık net bir biçimde ortaya koymuştur. 2010 genel seçimlerinde ilk sinyallerini veren bu farklılaşma, 2013'te yapılan il meclisi seçimlerinde belirginleşmeye başlamış ve 2014 genel seçimleri öncesinde net

olarak ortaya çıkmıştır. 2003'ten sonraki siyasi süreçte net çizgilerle birbirinden ayrılan, etnik ve mezhepsel aidiyete dayalı olarak şekillenen Irak siyaseti, 2014 seçimleri öncesinde bu yapıdan sıyrılmış bir görüntü vermiştir. İŞİD'in operasyonları tekrar etnik ve mezhepsel ayrışmaları Irak siyasetinin merkezine sürüklemiştir. Bu bölümde seçim öncesi farklılaşan Irak siyaseti anlatılacak ve daha sonraki bölümde İŞİD'in operasyonları sonrası etnik ve mezhepsel siyasetin geri dönüşü üzerinde durulacaktır.

2003'ten neredeyse 2010 seçimlerine kadar Irak siyaseti Şii, Sünni ve Kürtler arasındaki kamplaşmalar üzerinden ilerlemiştir. 2010 seçimlerinde Irakiye Listesi'nin kurulması ve Şii grupların Nuri El-Maliki liderliğindeki Kanun Devleti Koalisyonu ve Sadr-Hekim ittifakının önderliğindeki Irak Ulusal İttifakı adı altında seçimlerde iki grup halinde yer almasıyla, Irak siyaseti yeni bir yöne evrilmeye başlamıştır. Söz konusu Şii gruplar, seçimlerden sonra bir araya gelmiş olsalar da 2013 il meclisi seçimlerinde kendi aralarındaki ayrışma iyice ortaya çıkmış ve bu ayrışma diğer gruplara da yansımıştır. Özellikle Sünni gruplar arasındaki ayrışma dikkat çekmiştir.

Bu süreç, 2014 seçimleri öncesinde de devam etmiş ve hatta Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) sınırları dışında ortak bir politika çizen Kürt gruplar bile ayrılmıştır. 2003'ten bu yana Bağdat siyasetinde ortak bir politika yürüten Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) ve Kürdistan

Yurtseverler Birliği (KYB) dahi seçimlere ayrı listeler oluşturarak girmiştir. Bu anlamıyla Şii, Sünni ve Kürtler arasındaki grupsal ayrışmanın yönünü belirlediği Irak siyasetinde dönüşümün ilk nüveleri ortaya çıkmıştır. Ancak mezhepsel ve etnik kutuplaşma ile kimlik siyasetinin hâlen temel düzeyde devam ettiği görülmektedir.

Hangi taraftan olursa olsun siyasi partiler, etnik ve mezhepsel kimlikleri doğrultusunda hareket etmiş ve ulusal bir parti görüntüsü verilmemiştir. Bu yapılanmayı belirleyen ana faktörün yerel düzeyde etki arttırmak ve hakimiyet kurmak arayışı olduğunu söylemek mümkündür. Daha açık bir ifadeyle, her etnik ve mezhebi gruptan siyasi partiler, kendi nüfus yoğunluklarının bulunduğu yerde etkili olma çabası içerisinde ayrılmış ve ittifaklar buna göre belirlenmiştir. Bu nedenle genel siyaset açısından siyasi gruplar, hâlen etnik ve mezhepsel kimliğine göre hareket etmekle birlikte yerel politikada güç kazanmak ve rakiplerinin önüne geçmek için 2014 seçimleri öncesinde diğer etnik ve mezhebi gruplarla ortak hareket etme stratejileri izlemiştir. Bu durum, Irak'ta yerel siyasetin önemini de ortaya çıkaran bir olgudur. Nitekim 2014'ün Ocak ayında Telafer ve Tuzhurmatu'nun il olmasına yönelik alınan Bakanlar Kurulu kararı sonrası ortaya çıkan siyasi tablo, yerel ve genel siyaset arasındaki ilişki ile etnik ve mezhepsel kaygılar üzerine kurulu siyasetin etkisini kaybetmediğinin göstergesi olmuştur.

Sünnilerin liderliğini isteyen Usame El-Nuceyfi ve grubu, bu karara, Sünnilere karşı atılmış bir adım olduğu ve Sünniler üzerinde baskı kurmayı amaçlaması sebebiyle karşı çıkarken, Nuri El-Maliki bu kararın asıl destekçisi olmuştur. Bu karar sebebiyle Usame El-Nuceyfi ve yaklaşık 40 milletvekili parlamento toplantılarından çekilmiştir. Sonuç itibarıyla seçim öncesi genel siyasette etnik ve mezhepsel kaygıların devam ettiği, ancak yerel siyasette kontrol sağlamak amacıyla farklı etnik ve mezhepsel grupların ittifak içerisine girdiği bir süreç yaşanmıştır.

1.2. Seçimlere Giden Süreçte Irak'ta Şiddet Eylemleri ve IŞİD'in Etkinliği

Irak'ta seçim öncesi dönemde siyaset dışı fak-

törlerin siyasete etkisi önemli bir biçimde kendini hissettirmiştir. Özellikle güvenlik alanında yaşanan olumsuz gelişmeler Irak'ta siyaseti de olumsuz yönde etkilemektedir. Yaklaşık son bir yıldır yükselen şiddet eylemlerinin yanı sıra El-Kaide ve bağlantılı örgütlerin Irak'ta eylemlerine hız vermesi, seçim öncesi ve sonrası siyaseti de olumsuz yönde etkilemiştir. Suriye'deki gelişmelere paralel olarak IŞİD'in Irak'ta geniş çaplı eylemlere girmesi, seçim öncesinde merkezi hükümeti zor duruma sokmuştur. Daha da ötesinde, IŞİD'in Ramadi, Felluce ve Tikrit gibi bölgelerde kontrol alanları yaratarak hükümeti bu bölgelerde işlevsiz kılması büyük sorun yaratmıştır. Bilindiği üzere, seçim öncesindeki yaklaşık 6 aylık periyod içerisinde Anbar'da (Felluce ve Ramadi) yaşanan olaylar hükümeti ciddi bir biçimde olumsuz etkilemiştir. IŞİD bu bölgelerin bir kısmında kontrol sağlamış, hükümet işlevsiz kalmıştır. Hükümet güçleriyle birlikte bu bölgede yaşayan aşiret güçleri IŞİD'e karşı mücadeleye çalışmıştır. Diğer taraftan Felluce ve Ramadi'de yaşanan olayların seçim öncesi diğer bölgelere de sıçraması, IŞİD'in Haziran 2014 operasyonlarının habercisi olmuştur. Nitekim Selahaddin'e (Tikrit) bağlı Süleymanbeg Nahiyesi'nde IŞİD'in kontrol sağlamaya çalıştığına hükümet güçleri yetersiz kalmış ve kontrolü kaybetmiştir. Başbakan Nuri El-Maliki seçim öncesi avantaj sağlamak için şiddetli bir biçimde bu olayların üzerine gitmiş ve bastırmaya çalışmıştır. Ancak Nuri El-Maliki'nin uygulamaları bu süreçte mezhepsel gerginliği de ortaya çıkartmış ve yaşanan olaylardan bir kısım Sünniler sorumlu tutulmuştur. Sünniler de Nuri El-Maliki'nin Sünni bölgelerinde denetim kurmak için IŞİD'i bahane olarak kullandığını öne sürmüştür.

Nitekim 2013'ün Aralık ayında Irak Parlamentosu Milletvekili Ahmet Alvani'ye yönelik El-Kaide bağlantılı olduğu iddiasıyla Anbar'da düzenlenen operasyon sonrası milletvekilinin kardeşi ve korumalarının öldürülmesi ve kendisinin tutuklanması sonrasında bu ilde başlayan olaylar tansiyonunu yükseltmiştir. Bu olay sonrasında IŞİD, Anbar'ın merkez ilçesi Ramadi ve Felluce'de etkinliğini arttırmış, hatta bu iki ilçe IŞİD tarafından kontrol altına alınmıştır. Bunun üzerine hükümet IŞİD'e karşı büyük operasyonlar düzenlemiştir. Bu durum Irak'ta güvenlik açığı

sında büyük boşluk olduğunu gösterir niteliktedir. Hükümet Anbar'daki aşiretlerin bir kısmını yanına çekerek, İŞİD'e karşı mücadele etmelerini sağlamaya çalışmıştır. Ancak tam anlamıyla bunun başarılı olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu durum aşiretler arasında problemlere de yol açmıştır. Öte yandan, neredeyse iki yıldan bu yana Anbar'da yapılan hükümet karşıtı protestoların ardından bazı aşiretlerin hükümetin safına geçmesi aşiretleri karşı karşıya getirmiştir. Anbar Operasyonları, bölgede aktörleri ve aktör içi dengeleri değiştirmiştir. Anbar Operasyonu'ndaki taraflara bakıldığında bir tarafta İŞİD, diğer tarafta Irak hükümeti ve son olarak da aşiretlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Aynı zamandan aşiretlerin iç dengesi de bozulmuştur. Zira aşiretlerin bir kısmı İŞİD'e destek verirken bir kısmı da hükümetin yanında yer almaktadır. Ayrıca her iki tarafa da destek vermeyen bir aşiret grubu ortaya çıkmıştır. Özellikle bağımsız kalan aşiretler grubunun örgütlenmeye başladığı ve "Anbar Aşiretleri Devrimciler Askeri Meclisi" ismiyle bir oluşuma gittiği bilinmektedir. Bu yapılanma içerisinde ABD'nin Irak işgali sırasında ABD'ye en güçlü karşıtlığı gösteren ve askeri olarak zarara uğratan Sünni direnişinin önde gelen aşiretleri yer almaktadır. Bu yapılanmanın diğer ilçe ve illerde de etkili olduğu, Felluce, Kaim gibi Anbar'ın ilçelerinin yanı sıra Bağdat, Musul ve Selahattin'de de örgütlenme yoluna gitmiştir.

İŞİD Irak'ta 2012 yılı boyunca öncelikle Şiilerin yaşadığı bölgeleri hedef almıştır. Bu süreçte Sünnilerin yaşadığı bölgelerde İŞİD'e karşı büyük operasyonlar düzenleyen Nuri El-Maliki'nin başbakanlığındaki Irak merkezi hükümeti, kısmen başarı sağlamış ve İŞİD'i geçici olarak elimine edebilmiştir. Irak güvenlik güçlerinin baskısı karşısında Sünnilerin yaşadığı bölgelere çekilen İŞİD mensupları yeni bir strateji çizerek, Sünnilerin yaşadığı Musul, Tikrit ve Anbar gibi şehirlerde 'alan hakimiyeti' sağlamaya yönelmiştir. İŞİD, 'alan hakimiyeti stratejisi' doğrultusunda sürekli ve sistematik biçimde Irak merkezi hükümetine bağlı güvenlik güçlerini hedef almaya başlamıştır.

Siyasi problemlerin yanı sıra ülkedeki güvenliğin son derece istikrarsız olması da seçimleri olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle El-Kaide

bağlantılı Irak Şam İslam Devleti Örgütü'nün (İŞİD) eylemlerini yoğunlaştırması dikkat çekmiştir. İŞİD'in Musul, Selahaddin, Diyala, Anbar ve Bağdat'ta yaptığı eylemlerin çapı gittikçe genişlemiş ve özellikle Musul'un bazı bölgeleri ile Felluce, Ramadi ve Kerkük'ün Havice ilçesinde seçim günü problemler yaşanmış, burada yaşayan insanlar İŞİD baskısı nedeniyle oy kullanmamıştır.

Burada siyasi parti ve gruplar için temel olarak üç noktada sıkıntılar baş göstermiştir. Siyasi olarak bakıldığında propaganda yaşamının kalkmasından hemen önce Bağımsız Yüksek Seçim Kurulu üyelerinin tamamının istifa etmesi ve daha sonrasında istifalarını geri çekmeleri seçim hazırlıkları konusunda süreci zora sokmuş ve seçimin ertelenmesi dahi gündeme gelmiştir. Bu arka plan bağlamında seçimler yaklaşırken BSYK, Maliye eski Bakanı Rafi İsvi, Haydar Molla, Selim Cuburi ve Cevad Şuheydi gibi isimlerin haklarında çeşitli konularda dava olduğu ve tutuklama kararı bulunduğu gerekçesiyle adaylıklarını iptal etmiştir. Bu durum bir siyasi karmaşa yaratmış ve BSYK'ya baskı yapılmaya başlanmıştır. 19 Mart 2014'te Irak Parlamentosu da aldığı bir kararla BSYK üzerindeki baskıyı artırmıştır. Irak Parlamentosu'nda seçim yasasına eklenmek üzere alınan kararda, BSYK'nın hakkında sonuçlanmış mahkeme kararı olmadan hiç kimsenin adaylığını iptal edemeyeceği ve seçimden uzaklaştırılmayacağı ifade edilmiştir. Alınan bu karar neticesinde BSYK'nın adaylıklarını iptal ettiği kişilerin geri dönmesi için siyasi baskı yapılmaya başlanmıştır. Bunun üzerine BSYK üyeleri, üzerlerinde siyasi baskı olduğu ve bu kararın uygulanması halinde BSYK iç tüzüğü ile çelişeceği gerekçesiyle istifalarını BSYK Başkanlığına sunmuştur. Bu süreçte BSYK Başkanı Serbest Mustafa Reşit, Irak Parlamentosu Başkanı Usame El-Nuceyfi ile görüşmeler yapmış ve BSYK üyelerine dokunulmazlık verilmesini öngören bir yasanın çıkartılması sözünü almıştır. Bunun üzerine BSYK üyeleri istifa kararını geri çekmiştir. Ancak henüz Irak Parlamentosu, BSYK üyelerine dokunulmazlık verecek yasanın çıkartılması için bir çalışma başlatılmamıştır.

Öte yandan Irak'taki şiddet eylemleri arttığı gibi, şiddet eylemleri sonunda yaşanan can kayıpları da artmıştır. Özellikle milletvekili adaylarına

yönelik olarak yapılan saldırılar, seçim çalışmalarını zora sokmuştur. Nitekim IŞİD, Sünnilerin yaşadığı yerlerde bildiriler dağıtmış ve Sünnileri seçime katılmaması için tehdit etmiştir. Bu nedenle seçime katılımın sağlanması konusunda sıkıntılar yaşanmıştır. Ayrıca Anbar Operasyonları sırasında Irak ordusuna karşı savaştan Sünni aşiretler tarafından kurulan Irak Devrimcileri Genel Askeri Konseyi'ne bağlı güçlerle Irak ordusu arasında da Bağdat'ın güneyinde çatışmalar yaşanmıştır. Bu çatışmalar güvenlik açıklarını genişletmektedir. Ordu-IŞİD, ordu-aşiretler ile aşiretler ve IŞİD arasındaki çatışmalar güvenliği çok boyutlu olarak etkilemiştir. Aynı zamanda mezhepsel gerginlik de devam etmiştir. Seçimin hemen öncesinde Diyalâ'nın Buhriş Nahiyesi'nde 33 Sünni'nin silahlı sivil kişilerce öldürülmesi, bunun Mukteda El-Sadr'ın lideri olduğu ve faaliyetlerini dondurduğu Mehdi Ordusu'ndan ayrılan kişiler tarafından kurulan ve Kays Hazali tarafından yönetildiği söylenen Asaib Ehlü'l Hak milisleri tarafından yapıldığının iddia edilmesi, ülkedeki mezhepsel tansiyonu yükseltmiştir.

1.3. Erbil-Bağdat Anlaşmazlığı

Seçim öncesi dönem itibariyle Kürt iç siyaseti belki de 2003 sonrası süreçte en karmaşık dö-

mini yaşamaktadır. 21 Eylül 2013'te yapılan seçimlerin ardından IKBY'de hükümetin kurulmamasının yanı sıra, 30 Nisan 2014'te Irak genel seçimleriyle birlikte il meclisi seçimlerinin de yapılmış olması ve Celal Talabani liderliğindeki KYB'nin iç sorunları, Irak'ta Kürt siyasi grupları zora sokmuştur. Ayrıca IKBY ile Irak merkezi hükümeti arasında özellikle bütçe ve enerji anlaşmaları konusunda yaşanan anlaşmazlık, seçim öncesi Irak genel siyasetini olumsuz yönde etkileyebilecek bir boyuta ulaşmıştır. 2003 sonrası süreçte Irak siyasetinde belki de en bütüncül politikayı izleyen Kürt gruplar arasında iç ve yerel siyasette yaşanan çekişme, Irak genel siyasetini de etkilemiştir. Özellikle KDP ve KYB arasındaki stratejik ittifakın fiilen sona ermesi Kürt iç siyasetindeki dönüşüm açısından önemlidir. Gorran Hareketi'nin, Kürt siyaseti açısından yeni bir aktör olarak ortaya çıkması hem Kürt hem de Irak iç siyaseti dengeleri değiştirmeye başlamıştır. Gorran'ın yükselişi karşısında, aynı seçmenden oy olan ve Gorran'ın içerisinden çıktığı KYB ise düşüşe geçmiştir. Celal Talabani'nin durumunun belirsizliğini koruması ve KYB'deki liderlik sıkıntısı partiyi zor duruma sokmuştur. KYB içerisindeki liderlik mücadelesinin devam ettiği bir ortamda seçimlere gidilmiştir. KDP ise IKBY içerisinde en güçlü aktör konumuna gelmiştir. Bu nedenle KDP'nin IKBY dışındaki grupsal hedefleri de IKBY'nin hedefleri haline

getirilmiştir. Özellikle Erbil-Bağdat arasındaki anlaşmazlığın temel konusu olan enerji anlaşmalarında bu durum net bir biçimde ortaya çıkmıştır.

IKBY'nin enerji gibi stratejik bir konuda Irak merkezi hükümetinden bağımsız adımlar atması ve Irak içerisindeki etki alanını siyasi ve coğrafi olarak genişletmeye çalışması, Irak merkezi hükümeti ve IKBY arasında gerginliğe yol açmıştır. Bu gerginlik zaman zaman askeri restleşmeye kadar varmıştır. Erbil ve Bağdat arasında Irak'ın kuzeyinde IKBY tarafından çıkarılan petrolün dışarıya satışı konusunda uzun süredir görüşmeler yapılmış, ancak bir çözüm bulunamamıştır. Şubat 2014'te yapılan görüşmelerde IKBY'nin Irak petrol şirketi SOMO aracılığıyla petrol ihracını kabul ettiğine yönelik bir anlaşma olduğu söylentileri ortaya çıksa da IKBY Hükümet Sözcüsü Sefin Dizayi bir açıklama yaparak, IKBY'nin bunu kabul etmediğini, halen IKBY petrol şirketinin yurt dışına petrol satışı konusunda yetkili olmasında ısrarcı davrandıklarını açıklamıştır. Sonuç itibarıyla Erbil ve Bağdat arasındaki petrol konusuna ilişkin görüşmelerden de bir sonuç alınmadığı görülmüştür. Nitekim Erbil, Irak'ın kuzeyinden çıkardığı petrolü, Türkiye üzerinden uluslararası piyasaya satmaya başlamıştır. Irak içerisinde bu konuda çözüm bulunsa bile uluslararası boyutta petrolden gelecek gelirin hangi bankalar üzerinden ve kime verileceği konusunda da belirsizlik ve tartışma yaşanmaktadır. IKBY, Türkiye üzerinde petrol satışı yapmak ve bu satışa karşı elde edilecek gelirin Türk bankaları üzerinde IKBY'ye aktarılmasını istemektedir. Ancak ABD buna karşı çıkmakta ve Irak'ın halen Birleşmiş Milletler denetiminde olması nedeniyle uluslararası ABD bankalarının bu işlemde kullanılması gerektiğini savunmaktadır. Yani konunun çok boyutlu bir durum içermesi de uyuşmazlığın çözümünü zorlaştırmaktadır. Hem bu gelişmelerin seçim döneminde yaşanması hem de seçim sonrası IŞİD'in operasyonları Irak siyasetinde

enerji meselesini ikinci plana ittiği görüntüsünü oluşturmuştur.

1.4.Bütçe Krizi

Ülkede siyasi bir gerginlik yaşanırken, bütçe konusunda henüz anlaşma sağlanamaması da seçim öncesi Irak'taki en önemli gündem maddelerinden biri olmuştur. Irak Parlamentosu, 30 Nisan 2014 seçimlerine kadar bütçeyi parlamentodan geçirmesi mümkün olmamıştır. Bütçe yasaının ilk okumasının yapılmış, ancak Irak Parlamentosu bütçe yasaının ikinci okuması için gerekli yeterli sayıyı ulaşacak bir biçimde toplanamamıştır. Bütçe krizinin aşılabilmesi için Irak Parlamentosu Kanun Devleti Koalisyonu Grup Başkanı ve Irak Parlamentosu Maliye Komitesi Başkanı Haydar El-Abadi, Kürdistan İttifakı Grup Başkanı Fuad Masum ve Iraklıye Grup Başkanı Adnan El-Cenabi'den oluşan üçlü bir komite kurulmuştur. Kurulan komite siyasi parti ve gruplarla görüşmeler yapmış, ancak bir sonuç alamamış ve dağılmıştır. Nitekim 6 Nisan 2014 Pazar günü yapılan parlamento oturumu, bütçe üzerinde anlaşma sağlanuncaya kadar ertelenmiştir. Bütçe krizi neredeyse bütün siyasi parti ve gruplar tarafından seçim öncesi siyasi avantaj sağlamak için kullanılmıştır. Irak'taki Sünnilerin liderliği rolünü oynamaya çalışan Usume El-Nuceyfi, Anbar'da hükümetin yaptığı protesto gösterilerini gerekçe göstererek, Irak Parlamentosu'ndaki milletvekillerini çekerek, oturumları boykot etme kararı almıştır. Diğer taraftan Kürtler de bütçe yasaının Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'nin (IKBY) petrol ihracatına ilişkin yaptırım ve engellemeye yönelik maddeler içermesi nedeniyle parlamento oturumlarına katılmamıştır. Ayrıca IKBY ve Irak merkezi hükümeti arasında da siyasi bir kriz yaşanmıştır. Bütçeden IKBY'ye tahsis edilecek payın miktarı ve IKBY'nin yapmış olduğu petrol ihracatına ilişkin kimin sorumlu olduğuna yönelik anlaşmazlık ortaya çıkmıştır.

II. IRAK'TA SEÇİMLER VE SONRASI

2.1. Seçim Süreci ve Sonuçların Yansıması

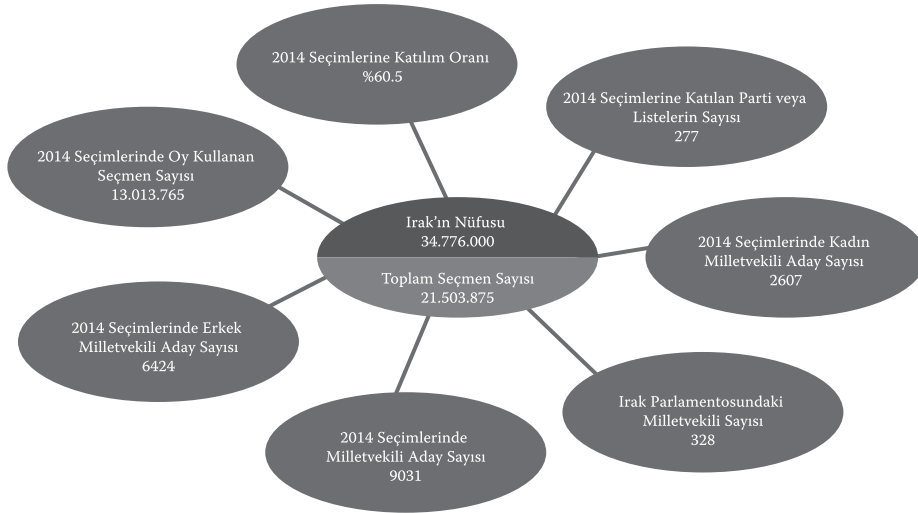
Bilindiği gibi Irak'ta 30 Nisan 2014 tarihinde genel seçimler yapılmıştır. 21 milyon 503 bin 875 seçmenin oy kullanması için Irak'ın 18 ilinde 8.083 seçim merkezi, bu seçim merkezleri içerisinde 48.796 seçim istasyonu kurulmuştur. Ayrıca Irak dışında olan Iraklılar için Türkiye de dahil olmak üzere 19 ülkede daha seçim merkezleri oluşturulmuştur. Irak Parlamentosundaki 328 sandalye için 9031 aday yarışmış, bu adayların 2607'si kadın, 6424'ü erkek olarak kaydedilmiştir. Ayrıca 328 sandalyenin 8'i Irak'taki etnik ve

dini azınlıklar için kota olarak ayrılmıştır. Buna göre; Hıristiyanlara Kerkük, Musul, Bağdat, Duhok ve Erbil için birer sandalye olmak üzere 5, Yezidi ve Şebeklere Musul için 1'er, Sabean-Mandeanlara ise Bağdat için 1 sandalye kota olarak ayrılmıştır. Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu tarafından 30 Nisan 2014'te yapılan seçimlere katılım yüzde 60.5 olarak açıklanmıştır. Aşağıdaki tabloda illere göre seçmen sayıları ve oy kullanan seçmen sayıları ile katılım oranına ilişkin tablo yer almaktadır.

Tablo – 1 2014 Irak Genel Seçimleri İl, Cinsiyet ve Aday Sayılarına Göre Sandalye Dağılımı

2014 IRAK GENEL SEÇİMLERİ İL, CİNSİYET VE ADAY SAYILARINA GÖRE SANDALYE DAĞILIMI												
	İl	İlin Sandalye Sayısı	Kota Dışı Sandalye Sayısı	Toplam Azınlık Kotası	Hıristiyanlar	Şebek	Yezidi	Sabean	Kadın Kotası	Toplam Aday Sayısı	Erkek Aday Sayısı	Kadın Aday Sayısı
1	Erbil	16	15	1	1				4	139	98	41
2	Anbar	15	15						4	272	190	82
3	Basra	25	25						6	777	560	217
4	Süleymaniye	18	18						5	155	110	45
5	Kadisiye	11	11						3	394	282	112
6	Musenna	7	7						2	158	114	44
7	Necf	12	12						3	301	220	81
8	Babil	17	17						4	573	413	160
9	Bağdat	71	69	2	1			1	17	3304	2316	988
10	Duhok	12	11		1				3	89	62	27
11	Diyala	14	14						4	296	209	87
12	Zikar	19	19						5	651	471	180
13	Selahaddin	12	12						3	227	163	64
14	Kerbela	11	11						3	306	221	85
15	Kerkük	13	12	1	1				3	314	226	88
16	Meysan	10	10						3	204	150	54
17	Musul	34	31	3	1	1	1		8	457	322	135
18	Vasit	11	11						3	414	297	117
	Toplam	328	320	8	5	1	1	1	83	9031	6424	2607

Grafik - 1 2014 Irak Genel Seçimlerine İlişkin Temel Veriler

Tablo – 2 2014 Irak Genel Seçimleri İllere Göre Seçmen ve Oy Kullanan Seçmen Sayıları

İl	Standart Seçmen Sayısı	Mektupla Oy Kullanacak Olan Seçmen Sayısı	Özel Oylamada Oy Kullanacak Seçmen Sayısı	Toplam	Oy Kullanan Seçmen Sayısı	Katılım Oranı (Yüzde)
Anbar	893.362	527	63.806	957.695	372.610	%38.9
Babil	1.041.989	41	30.862	1.072.892	749.173	%69.8
Bağdat	4.904.057	496	273.217	5.177.770	2.821.919	%54.5
Basra	1.611.794	62	63.651	1.675.507	1.006.533	%60
Diyala	887.479	186	53.525	941.190	560.300	%59.5
Duhok	612.065	22.071	29.370	663.506	490.452	%73.9
Erbil	971.195	976	81.793	1.053.964	744.489	%70.6
Kadisiye	662.708	81	20.088	682.877	484.624	%70.9
Kerbala	617.846	202	25.319	643.367	445.458	%69.2
Kerkük	841.297	288	35.697	877.282	570.759	%65
Meysan	605.031	27	32.951	638.009	372.839	%58.4
Musenna	419.471	19	19.393	438.883	290.139	%66.1
Musul	1.912.461	172	86.582	1.999.215	987.791	%49.4
Necef	768.519	186	27.789	796.494	558.584	%70.1
Selahaddin	769.572	68	44.489	814.129	440.807	%54.1
Süleymaniye	1.168.460	901	71.152	1.240.513	893.226	%72
Vasit	690.566	13	28.560	719.139	495.027	%68.8
Zikar	1.075.824	34	35.585	1.111.443	729.035	%65.6
TOPLAM	20.453.696	26.350	1.023.829	21.503.875	13.013.765	%60.5

Grafik - 2 2014 Irak Genel Seçimleri İllere Göre Katılım Oranları

Genel seçimlerle birlikte Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'nde (IKBY) de yerel seçimler gerçekleştirilmiştir. 19 Mayıs 2014 tarihi itibarıyla Irak genel seçimlerine ilişkin ilk resmi sonuçlar Irak

Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu tarafından açıklanmıştır. Buna göre resmi seçim sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo – 3 2014 Irak Genel Seçimlerinde Resmi Açıklamaya Göre Milletvekili Sayıları

	LİSTE İSMİ	LİSTE NUMARASI	OY SAYISI	SANDALYE SAYISI
1.	Kanun Devleti Koalisyonu (Nuri El-Maliki)	277	3.141.835	92
2.	Muvatın Koalisyonu (Ammar El-Hekim)	273	982.003	29
3.	Ahrar Koalisyonu (Mukteda El-Sadr)	214	917.589	28
4.	KDP	213	852.198	19
5.	KYB	266	789.519	19
6.	Vataniye Koalisyonu (Iyad Allavi)	239	686.017	21
7.	Muttahidun (Usame Nuceyfi)	259	680.690	23
8.	Gorran	234	451.858	9
9.	Arabiye Koalisyonu (Salih El-Mutlak)	255	315.858	10
10.	Bağımsız Seçkinler ve Fazilet Koalisyonu	219	211.257	6
11.	Ulusal Reform Koalisyonu (İbrahim El-Caferi)	205	192.763	6
12.	Ninova Ulusal Koalisyonu	243	185.804	6
13.	Kürdistan İslami Birliği	274	165.856	4
14.	Diyala Hütişa Koalisyonu	246	159.605	5
15.	Irak Koalisyonu	262	153.672	5
16.	Kürdistan İslami Cemaati	237	137.504	3
17.	Seçkinler Akımı	251	116.268	3
18.	Sivil Demokrat Koalisyonu	232	112.563	3
19.	Ulusal Ortaklık Topluluğu	269	110.933	3
20.	Ulusal Ninova Topluluğu	227	79.071	3
21.	Kerkük Türkmen Cephesi	280	71.492	2
22.	Irak'a Vefa Koalisyonu	211	67.796	2
23.	Halk ve Entelektüeller Topluluğu	230	67.084	2
24.	Kürdistan Barış Topluluğu	258	61.807	2
25.	Anbar'a Vefa Koalisyonu	271	58.994	3
26.	Irak Evlatları Birliği	233	46.627	2
27.	Selahaddin'in Ulusal Koalisyonu	249	46.039	1
28.	Bağımsız Sivil Seçenek Koalisyonu	209	41.090	1
29.	Kerkük Arap Koalisyonu	242	38.328	1
30.	Onur	286	36.288	1
31.	Dürüstler Kitlesi	218	36.026	1
32.	Adaletli Devlet Akımı	202	31.973	1
33.	İslami Dava Partisi İç Teşkilatı	261	27.515	1
34.	Ulusal Selahaddin Koalisyonu	222	26.910	1
35.	Irak İçin Birlik	283	26.013	1
36.	Rafıdeyn Listesi	300	24.353	2
37.	Keldani-Asuri Solcu Halk Konseyi	302	23.781	2
38.	Halas Koalisyonu	254	18.229	1
39.	İlerleme ve Reform İçin Yezidi Hareketi	291	14.910	1
40.	Demokrat Verkaa Listesi	299	12.626	1
41.	Haris Şenşel Senid El Harisi (Bağımsız)	295	7.194	1
42.	Özgür Şebek Konseyi	293	3.375	1
	TOPLAM		11.231.313	328

Ancak resmi olarak verilen seçim sonuçları bir yana, her oluşum ve koalisyon farklı illerde farklı ittifaklar yapmış ve bu ittifaklar sonucunda kendi ismiyle olmasa da göstermiş olduğu adayın kazanması nedeniyle milletvekili sayıları farklı şekilde parlamento'ya yansımıştır. Örneğin, Şii-lerin yaşadığı güney vilayetlerde ayrı ayrı seçimlere katılan Kanun Devleti Koalisyonu, Muvatın

Koalisyonu ve Ahrar Bloğu, Musul'da Ulusal Ninova Topluluğu ismiyle seçimlere katılmış ve üç milletvekili çıkartmıştır. Buradan Muvatın Koalisyonu ve Kanun Devleti Koalisyonu birer milletvekili çıkartmıştır. Bu durum itibariyle Irak parlamentosundaki milletvekili dağılımını aşağıdaki gibi şekillenmiştir:

Tablo – 4 2014 Irak Genel Seçimlerinde Esas Dağılıma Göre Milletvekili Sayıları

Koalisyon Adı	Milletvekili Sayısı
Kanun Devleti Koalisyonu	94
Muvatın	32
Ahrar	28
Milli Reform Hareketi	6
Muttahidun	26
Arabiye	12
Vataniye	21
Bağımsız Elit ve Fazilet Koalisyonu	6
KDP	25
KYB	21
GORRAN	9
Kürdistan İslami Birliği	4
Kürdistan İslami Cemaati	3
ITC	3
Irak'ın Oğulları Birliği	2
İslami Dava Partisi İç Teşkilatı	1
Kitleler ve Etkinlik Birliği Listesi	2
Irak'a Sadakat Koalisyonu	2
Ulusal Ortaklık	3
Irak'ta Dayanışma Grubu	1
Demokratik Sivil İttifak	3
Sadıklar Bloku	1
Anbar'a Sadakat Koalisyonu	3
Halas Koalisyonu	1
Karame	1
Elitler Hareketi	3
Bağımsız Alternatif Sivil Koalisyon	1
Irak Koalisyonu (Özgür Irakiye)	5
Eşit Devlet Listesi	1
Azınlık Kotası	8
Toplam	328

Seçim sonuçlarına göre Irak Başbakanı Nuri El-Maliki'nin listesi Kanun Devleti Koalisyonu 94 milletvekili çıkararak seçimlerin galibi olmuştur. Maliki en yakın rakibi olan ve 32 milletvekili elde eden Muvattın (Vatandaş) Koalisyonu'ndan 62 sandalye fazla elde ederek büyük bir fark atmıştır. Bu açıdan Nuri El-Maliki'nin hükümet kurma sürecinde elinin 2010 ve 2005 seçimlerine göre daha rahat olacağı yorumları yapılmıştır. Bu noktada hükümet kurma sürecinden önce siyasi pazarlıklar etkili olacaktır. Bilindiği gibi seçim sonuçları Irak Yüksek Federal Mahkemesi tarafından onaylandıktan sonra 15 gün içerisinde Cumhurbaşkanının parlamento toplaması ve ilk oturumda parlamento başkanı ile iki yardımcısının seçilmesi gerekmektedir. Bu süreçte uygun olarak Irak Yüksek Federal Mahkemesi 16 Haziran 2014 tarihinde seçim sonuçlarını onaylamıştır. Bu karar sonrasında parlamento toplansa bile daha önceki seçimlerden sonra da görüldüğü gibi siyasi pazarlıklar tamamlanmadığı için ilk oturum açılması ve daha sonra oturum kapatılmadan siyasi pazarlıklara devam edilmesi muhtemeldir. Nitekim hükümet 2010 seçimleri sonrası yaklaşık 9 ay gibi bir sürede kurulabilmiştir. Ayrıca IŞİD'in Irak'ta etkinlik kurması ve faaliyetlerini de arttırması Önümüzdeki hükümet kurma sürecinin de oldukça uzun sürmesi beklenmektedir.

Hükümet kurabilmek için 165 milletvekilinin onayının alınması gerekmektedir. Bu yüzden milletvekili kazanan listeler arasında hiçbir siyasi oluşumun tek başına hükümet kurması matematiksel olarak mümkün değildir. Ancak 94 milletvekili çıkaran Nuri El-Maliki'nin liderliğindeki Kanun Devleti Koalisyonu hükümeti kurma çalışmalarını başlatacaktır. Irak Anayasası'na göre hükümet kurma görevi Cumhurbaşkanı tarafından en fazla milletvekiline sahip oluşuma verilecektir. Ancak 2010 seçimlerinden sonra da olduğu gibi Nuri El-Maliki'nin Kanun Devleti Koalisyonu, 91 milletvekili kazanan İrakkiye Listesi'nin ardından 89 milletvekili kazanmasına rağmen seçim sonrası Şii partilerle bir araya gelerek ittifak yapmış ve hükümet kurma görevi Maliki'ye verilmiştir. Mevcut sonuçlar dikkate alındığında zaten Maliki'nin tek başına aldığı oyla hükümet kurma sürecini başlatması beklenmektedir. Bu açıdan Maliki'nin hükümet kurma pazarlıkları sürecinde avantajlı olduğu

söylenbilir. 2010'dan sonraki süreçte Nuri El-Maliki ile hükümete katılmalarına rağmen muhalefet gibi davranan Sadr Grubu (Ahrar), Irak İslam Yüksek Konseyi (Muvattın) ve Irak Ulusal Reform Hareketi (İbrahim Caferi) kazandıkları milletvekili sayıları ile toplamda bile Kanun Devleti Koalisyonu kadar milletvekili sayısına sahip olamamıştır. Bu durum Maliki'yi diğer Şii partilere göre de rahatlatmaktadır.

Diğer yandan, Kürt grupların hükümet kurma sürecinde göstereceği tavır da önemlidir. Zira IKBY'de hükümet kurma çalışmaları 21 Eylül 2013'te yapılan IKBY Parlamento seçimlerinin ardından ancak 9 ay gibi bir sürede kurulmuştur. Bu süreçte özellikle KYB'nin tavrı belirleyici olmuştur. Mesut Barzani ile Nuri El-Maliki arasındaki gerginliğe rağmen KYB'nin Maliki ile iyi ilişkilere sahip olduğu bilinmektedir. KDP ve KYB'nin eşit (19'ar) sayıda milletvekiline sahip olması önemli bir veridir. Ancak KDP'nin hem azınlık milletvekillerini hem de diğer listelerdeki Kürt milletvekillerini yönlendirme potansiyeli düşünüldüğünde, KDP'nin daha avantajlı olduğu görülmektedir. Bu haliyle KDP 25, KYB 21 milletvekili elde etmiştir. Gorran, Kürdistan İslami Birliği ve Kürdistan İslami Cemaati ise Bağdat'ta bütün Kürtlerin ortak hareket etmesi yönünde görüş bildirmektedir. Bu nedenle Kürt partilerin Bağdat siyasetinde ortak bir tavır belirlemesi beklenmektedir.

Türkmenler ise toplam milletvekili sayısı bakımından geçen dönem elde ettikleri sayıyı korumuştur. 2010 seçimlerinin ardından 10 milletvekili elde eden Türkmenler, 2014 seçimlerinde de 10 milletvekiline sahip olmuştur. 2010 seçimlerinden farklı olarak Diyala'dan milletvekili çıkaramayan Türkmenler Selahattin'den 3 milletvekili çıkararak sürpriz yapmıştır. Kerkük'te ise Irak Türkmen Cephesi (ITC) öncülüğünde kurulan Kerkük Türkmen Cephesi 71 bin civarında oy alarak 2 milletvekili çıkarmıştır. Kerkük'ten ITC'nin listesinden iki erkek adayın çıkmış olması önemlidir.

Öte yandan, Nuri El-Maliki'nin Sünni gruplar karşısında da rahat olduğunu söylemek mümkündür. Zira Sünni liderliğine oynayan Usame El-Nuceyfi'nin listesi Muttahidun beklenen performansı gösterememiş ve 26 milletveki-

li çıkarmıştır. 2010 seçimlerinin galibi Iraklıye Listesi Başkanı İyad Allavî'nin kurduğu Vatanîye Listesi ise 21 milletvekili çıkarmıştır. Ancak Allavî aldığı oylar itibariyle Muttahidun Listesi'nin üzerinde yer almaktadır. Diğer taraftan Maliki ile yakın ilişkileri olduğu bilinen Salih El-Mutlak'ın listesi Arabiye de yaklaşık 350 bin oy olarak 12 milletvekiline sahip olmuştur. Salih El-Mutlak'ın hükümet kurma sürecinde Maliki ile hareket edeceği ve diğer küçük listelerin de Maliki'nin kurması muhtemel hükümete katılacağı hesaplandığında, Sünnilerin istediği yönde bir hükümet ortaya çıkmayacağı düşünülmektedir. Diğer taraftan Şii gruplar arasında da işbirliğinin sinyalleri alınmıştır. Nitekim 30 Nisan 2014'te yapılan seçimlerin hemen ardından bütün Şii grupların temsilcilerinden oluşan bir heyet İran'a gitmiştir. Burada Şii gruplar hükümet kurma sürecine ilişkin ön görüşmeler yapmış ve anlaşma zemini aramıştır. Bu işbirliğinin sağlanması durumunda hükümetin erken bir tarihte kurulmasının mümkün olduğu yönünde değerlendirmeler yapılmıştır.

Burada önemli iki noktanın altını çizmek gerekmektedir. Hükümet kurma çalışmalarından

önce cumhurbaşkanlığı ve parlamento başkanlığı görevlerinin kime verileceği konusundaki pazarlıkların bitirilmesi gerekebilecektir. Çünkü bu görevlere ilişkin ciddi bir tartışma söz konusudur ve bu açıdan bakıldığında hükümet kurma pazarlıkları ile bu pozisyonların paylaşımı pazarlığının iç içe geçeceği söylenebilir. Özellikle cumhurbaşkanlığının yeniden Kürtlere verilip verilmeyeceği tartışılmaktadır. Diğer taraftan Sünniler ve hatta bazı Şii Araplar, cumhurbaşkanlığı makamının Araplara verilmesi gerektiğini, Arap Birliği'nde temsil edilen bir ülkenin Kürt bir cumhurbaşkanı tarafından temsil edilemeyeceğini öne sürmektedir. Bu nedenle cumhurbaşkanlığına ilişkin tartışmalar hükümet kurma sürecinin önemli bir boyutunu alacak gibi görünmektedir. Ayrıca Nuri El-Maliki'nin üçüncü dönem başkanlığına da Şii gruplar tarafından sıcak bakılmamaktadır. Bu nedenle Maliki'nin göstereceği adayın diğer Şii partiler tarafından nasıl karşılanacağı da önemli olacaktır. Bununla birlikte Şiiilerin -ve dar anlamda Maliki'nin- Bağdat'ta tekil bir yapı kurduğuna yönelik eleştiri ve kaygıların giderilmesi için hükümet içerisine diğer gruplardan da dahil edilmesi gerekecektir. Buradan hareketle

yeniden karmaşık bir hükümet yapısının ortaya çıkması muhtemeldir. Ancak bu hükümetin parlamentoda temsil edilmeye hak kazanmış bütün siyasi grupların içerisinde yer aldığı ulusal birlik hükümeti olmayacağı şimdiden söylenebilir. Bu nedenle az sayıda milletvekili kazanan siyasi gruplar hükümet kurma sürecinde önemli rol oynayacaktır. Seçim sonuçlarından da görüleceği üzere 42 siyasi parti ve oluşum Irak Parlamentosunda temsil edilecektir. Bu durum hükümet kurma çalışmalarının uzamasına neden olabilir.

Sonuç olarak Irak'ı önümüzdeki dönemde karmaşık bir süreç beklemektedir. Hükümet kurma sürecinde cumhurbaşkanlığı ve parlamento başkanlığı gibi makamların yanı sıra Şiiiler arasındaki ittifakın sağlanıp sağlanamayacağı ve Maliki'nin yeniden başbakan olup olmayacağı önemli sorulardır. Sünniler açısından bakıldığında seçimlerin tekrar Sünni grupları bir araya getirip getirmeyeceği de Sünnilerin önümüzdeki dönemde Irak'taki siyasi geleceği açısından dikkat edilmesi gereken bir husustur. Kürtlerin, Bağdat'ta ortak hareket etmesi, IKBY iç siyasetinde de yeniden yumuşamaya yol açabilir. Türkmenler açısından önemli olan nokta ise beş ayrı oluşum içerisinde seçilen Türkmen milletvekillerin, Bağdat'ta Türkmen kimliği çatısı altında hareket edip etmeyeceğidir. Türkmenlerin Bağdat'ta Türkmenleri ilgilendiren konularda birliktelik sağlaması ve içerisinde yer aldıkları oluşumları Türkmen çıkarlarına hizmet edecek şekilde yönlendirmeleri, Türkmenlerin geleceği açısından son derece kritik olacaktır.

2.2. IŞİD'in Musul Operasyonu ve Irak'ın Geleceği

Irak, 30 Nisan 2014'te yapılan genel seçimlerin ardından hükümet kurma sürecine girmişken, Irak ve Şam İslam Devleti (IŞİD) örgütünün 6 Haziran 2014 günü Musul'a girmesi ve daha sonrasında kenti tamamen kontrol altına almasıyla sarsılmıştır. Musul'u ele geçirdikten sonra Kerkük'e yönelen IŞİD'in lideri Ebu Bekir Bağdadi, amaçlarının Bağdat'ı ele geçirmek olduğunu açıklamıştır. Bu doğrultuda önce Selahaddin ilinin merkezi olan Tikrit'le birlikte, Süleymanbeg, Şırgat, Beyci başta olmak üzere pek çok bölgesini kontrol eden IŞİD, daha sonra İran sınırındaki Diyala vilayetine yönelmiştir.

Diyala'nın merkezi Bakuba'ya giren, Samarra'ya girmeye çalışan ve Hanekin ile Celevle'de Peşmergeler ve Irak ordusu ile çatışma içerisine giren IŞİD'in hedefi Bağdat olmuştur. Ancak Bağdat'ın diğer iller kadar çabuk düşmesi mümkün gözükmemektedir. Zira Nuri El-Maliki, pek çok cephede IŞİD ve kontrolündeki gruplarla savaşamayacağını farkında olarak, Bağdat'ı kontrol etme çabasına girmiştir. Bununla birlikte ABD ve İran başta olmak üzere diğer ülkelerden IŞİD'le mücadele etmek konusunda yardım çağrısında bulunmuştur. Nitekim ABD, Irak merkezi hükümetine silah ve lojistik destek sağlamak amacıyla Basra Körfezi'ne bir gemi göndermiştir. İran da özellikle Şiiiler için kutsal sayılan mekanların korunması için Irak'a yardım edebileceğini açıklamıştır. Zira IŞİD mevcut durum itibarıyla Sünnilerin çoğunlukta yaşadığı yerleri kontrol altında tutmaktadır. Bu nedenle Maliki, Şii bölgelerdeki kontrolü kaybetmek istememekte ve IŞİD'in bu bölgelere girmesine engel olmaya gayret göstermektedir.

Bilindiği gibi IŞİD, Suriye'deki iç savaş öncesinde Irak İslam Devleti adıyla eylemlerini gerçekleştirmiş ve daha sonra Suriye'ye girmişti. Burada da "cihat" ilan ederek Irak İslam Devleti olan adını Irak ve Şam İslam Devleti (El Devle el-İslamiyye fi'l Irak ve eş-Şam) olarak değiştirmiş ve Irak ile Suriye'de "İslam Devleti" kurma hedefiyle harekete geçmiştir. Bu dönemde IŞİD'in Irak ve Suriye kollarının birleştirilmesine karşı çıkan El-Kaide'ye rağmen, IŞİD hem Irak hem de Suriye'de faaliyetlerini sürdürmüştür. Özellikle Irak'ta 2012'de hızlanan IŞİD eylemleri, 2013 yazında daha da yoğunlaşmış, özellikle Anbar'da Ramadi, Felluce ve Kaim'i kontrol altında tutmuştur.

Bölgede uzun süren çatışmalar sonucu Maliki hükümeti, üstünlüğü ele geçirmesine rağmen kontrolü tam olarak eline alamamıştır. Maliki, IŞİD tehdidine karşı tam da seçimler öncesinde giriştiği ve kısmen de sonuç aldığı bu hamlesini siyasi bir avantaja dönüştürmüştür. Liderliğini yaptığı Kanun Devleti Koalisyonu'nun seçimlerden birinci olarak çıkması, Maliki'nin eline hükümet kurma çalışmalarında ciddi bir koz vermiştir.

Ancak Maliki'nin yeniden hükümet kurma sürecini domine etmesi, özellikle Sünnilerde büyük rahatsızlık yaratmıştır. Bu rahatsızlığın

sadece Sünniler açısından değil, Şiiiler açısından da ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Maliki'nin gerekirse çoğunluk hükümeti kuracağına yönelik açıklamaları, Irak'ta siyasi ortamı iyice gerginleştirmiştir. Sünnilerin, sürecin dışında kalacakları yönünde tehdit algılaması geliştirmelerine yol açmıştır.

Maliki'nin bu özgüveni, IŞİD'in Musul hareketi ile sarsılmış görünmektedir. Irak ordusu ve emniyet birimlerinin, IŞİD'in Musul, Kerkük ve Tikrit'teki saldırıları karşısında çok yetersiz kaldıkları görüntüsü vermeleri, Maliki'nin meşruiyetinin sorgulanmasına sebep olmuştur. Irak merkezi yönetimine bağlı güvenlik güçleri, IŞİD'in saldırıya geçtiği bölgelerde silah ve üniformalarını bırakarak kaçmıştır. Bu durum, ülkedeki güvenlik boşluğunu ve endişeleri daha da arttırmıştır.

IŞİD'in ele geçirdiği Sünni bölgelerde halk, nispeten daha güvenli bölgelere kaçmaktadır. Fakat 2006-2007'de Sünnilerin yaşadığı Musul, Anbar, Selahaddin gibi vilayetlerde etkin olan Irak İslam Devleti'nden farklı olarak IŞİD, bir yandan kontrol alanları yaratırken diğer yandan halk arasında kendine taban oluşturmaya çalışmaktadır. Ele geçirdiği Musul'da, günlük yaşamı de-

vam ettirmek suretiyle halk desteğini sağlamaya çalışmaktadır. Ancak 2006-2007'den farklı olarak IŞİD'in arkasına Sünni kesimden çok güçlü bir destek aldığını söylemek kolay değildir. Bunun en önemli nedeni de örgütün eylemlerinde kullandığı yöntemlerin aşırılığı ve üyelerinin çoğunun yabancılardan oluşması olarak ifade edilebilir. Dolayısıyla IŞİD'in eylemlerini bu haliyle uzun süre devam ettirmesi pek öyle mümkün gözükmemektedir. IŞİD bunu kırmak için yerel yapılanmaları da sürecin içerisine çekmeye çalışmaktadır. Zira IŞİD bu bölgelerde etkinlik sağlasa da, ele geçirdiği bütün illerde tek başına kontrol sağlayabilecek yeterliliği olmadığı bilinmektedir. Bu nedenle IŞİD, kontrol ettiği bölgelerde eski Baas Partisi, Nakşibendiler, diğer Sünni direniş örgütleri ve Maliki'ye karşı olan aşiretler ile yerel unsurlarla işbirliği yapmakta ve kontrol alanlarını paylaşmaktadır.

2.3. IŞİD Eylemleri ve Mezhep Çatışması

IŞİD'in eylem alanını giderek genişletmesi, artık Bağdat'ı tehdit eder bir noktaya ulaşmıştır. Musul'u kontrolü altına alan IŞİD, Kerkük'ün güneyinde de etkinlik kurdu. Tikrit'i de ele geçirdiği bilinen IŞİD'in kuzey-güney bağlantısını sağlaması halinde Bağdat'a yönelebilmesi gayet

kolaylaşabilir. Bu bağlamda IŞİD'in girdiği yerlerden kısa sürede geri çekilen ve kaçan güvenlik güçlerinin Bağdat ve güneyini korumak için bu hamleyi gerçekleştirdiği akıllara gelmektedir.

Bu gelişmeler, Irak'ta mezhep çatışması tehlikesini de beraberinde taşıyabilir. Şii aşiretler IŞİD'in operasyonlarına karşı koymak için bir toparlanma içerisine girmiştir. Mukteda El-Sadr tekrar Irak'a dönerek, taraftarlarına Şii bölgeleri ve kutsal mekanları koruma çağrısı yapmıştır. Son birkaç yıldır ılımlı bir görüntü veren Irak İslam Yüksek Konseyi Başkanı Ammar El-Hekim bile askeri üniforma giyerek, silahlarla fotoğraflar çektilerip basına vererek taraftarlarına mesaj vermiştir. Başbakan Maliki de halka, IŞİD'e karşı koyma çağrısından bulunmuş ve merkezi hükümetin yanında yer alacak kişilerin silahlandırılabilirliğini açıklamıştır. Şiilerin en büyük dini mercii Ayetullah Ali Sistani'nin de bütün herkesi teröre karşı orduya destek vermeye çağırması Maliki'nin IŞİD ile savaşında bir dönüm noktası olmuştur. Öncelikle Sistani'nin 2003 savaşından bu yana belki de ilk kez halka teröristlere karşı orduya yardım edin çağrısında bulunmuş olması dikkat çekicidir. Öte yandan, Sistani'nin bu çağrısı, Nuri El-Maliki'ye bir destek olarak da algılanabilir. Bu durum Maliki'nin elini rahatlatacak ve güçlendirecektir. Bu ortamın Şii ve Sünnileri yeniden karşı karşıya getirme olasılığı yüksektir. Bağdat'a doğru ilerleyen IŞİD'e karşı Maliki'ye destek veren Şii halk ve IŞİD'e karşı olan Şii milislerin devreye girmesi halinde, Şii ve Sünni halk kesimleri doğrudan çatışabilir. Bu meselenin halk tabanına inmesi, Irak'ı geri dö-

nüleme bir krize doğru sürükleyebilir.

IŞİD'in Irak'ta fiili hakimiyeti, ülkede mezhep çatışmasını körükleyeceği gibi etnik çatışmayı da tetikleyebilir. Nitekim mevcut durumdan faydalanan IKBY biraz da emrivakiyle Musul, Kerkük, Selahaddin ve Diyala'da, egemenlik kurduğu veya kurmak istediği bölgelere peşmerge güçlerini göndermektedir. Böylece alan hakimiyetini genişletip, petrol gelirlerinin paylaşım sorunu nedeniyle anlaşmazlık yaşadığı Bağdat'ın gücünü de sınırlandırmaktadır. Tam bu noktada IŞİD ve IKBY'nin "ortak düşman" algısını ortaya çıkardığı, fiili durumdan her iki tarafın da faydalandığı şeklinde bir görüntü ortaya çıkmaktadır. Zira hem IKBY, Irak merkezi hükümetine karşı sınırlarını ve etkinlik alanını genişletmek, özellikle tartışmalı bölgelerde hakimiyet sağlamak istemektedir. IŞİD ise doğrudan Irak merkezi hükümetini hedef almaktadır. Nitekim IŞİD'in Musul, Tikrit, Kerkük ve Diyala'nın bazı bölgelerinde hakimiyet kurması ve buralardan Irak güvenlik güçlerinin çekilmesiyle şehir merkezleri ve kontrol noktaları peşmergelerin hakimiyetine girmiştir. Bu nedenle IŞİD'in operasyonlarının IKBY'ye Irak merkezi hükümeti karşısında avantaj sağladığı, IKBY'nin istediği bölgelerden denetim sağlamasına imkan verdiği söylenebilir. IŞİD'in operasyonları sırasında IKBY ve IŞİD arasında bir çatışma yaşanmamış olması dikkat çekicidir. Ancak IŞİD ve IKBY'nin denetim sağlamak istediği noktaların çakışması durumunda her iki taraf arasında çatışma ihtimali yaşanması muhtemeldir.

III. IRAK'IN GELECEĞİ VE SENARYOLAR

Irak'ta iç siyaset hem seçim öncesi hem de sonrasında oldukça karmaşık bir yapı almıştır. Etnik ve dini grupların iç yapılarına baktığımız zaman her bir grubun içsel problemleri bulunduğu görülmektedir. Bu nedenle, farklı gruplar içerisinde ayrışma meydana gelmiştir. IŞİD'in Musul operasyonu sonrası Irak'ın geleceği yeni bir aciliyet içerisinde tartışılmaya başlanmıştır. Mevcut durum itibarıyla Irak'taki iç siyasi karmaşa ve istikrarsızlığın aşağıdaki durumları ortaya çıkarması beklenebilir.

- Daha önceki bölümlerde bahsedildiği gibi Irak'ta seçim öncesi ortaya çıkan olumsuz şartlarla birlikte halkın siyasete ve yönetime katılım konusunda isteksiz davranması seçimler üzerinde olumsuz bir hava yaratmıştır. Zira halkın siyasi karmaşa ve şiddetin etkisiyle siyasetten beklentisinin düşük olması seçim propagandaları konusunda halkın katılımının sağlanması açısından siyasi parti ve grupları zorlayacak bir faktör olarak değerlendirilebilir. Öte yandan, bu durum seçimlerin sağlıklı ve adil bir ortamda yapılmasının önüne geçmiştir. Halkın katılımından uzak, seçim prosedürlerinin sağlanmadığı, siyasi çekişmenin güvenliği ve halkın yaşamını olumsuz yönde etkilediği, bozulan güvenlikle birlikte seçim yapılma imkanının sınırlandığı bir seçimle iktidara gelen yönetimin geçmiş sorunlardan öteye gitmesi ve ilerleme sağlaması çok zor görünmektedir.
- 2014 seçimlerinden önce yaşananlar nedeniyle mezhepçilik ve milliyetçilik seçim sürecine hakim olmuştur. Seçmenler mezhebi ve milli kimliklerini ön planda tutarak hareket etmiştir. Bu durum seçim sonrası hükümet çalışmalarını etkileyecek en önemli faktör olarak ön plana çıkmaktadır. Sünniler ve Kürtlerin Başbakanın seçilmesi konusunda Şii grupların göstereceği adaya göre hareket etmeleri beklenirken, Özellikle IŞİD'in Musul operasyonu ve akabindeki kazanımları sonrasında dengeler tamamen farklılaşmıştır. Bu durum Irak'taki mezhepsel ayrışmayı körüklediği kadar, etnik ve dini farklılıkları da derinleştirebilecektir. Böylece Irak'ın parçalanma senaryoları gündeme taşınacaktır. Bu süreçten sonra Irak'taki çatışma ortamının giderek büyümesi beklenebilir. Irak'ın birliği ve bölünmesi arasındaki ibrenin yönünü de o çatışma ortamı belirleyecektir.
- Seçim sürecinde "değişim" talebi ülkedeki siyasi partilerin ortak sloganı olarak karşımıza çıkmıştır. Ancak "değişim"e dair algılama her grup açısından farklı bir anlam ifade etmiştir. Sünniler merkezi hükümetin yapısının ve Başbakanın değişmesini öngörürken, Kürtler IKBY'nin statüsünün değişimini göstererek yükselmesini, Şiiler ise iktidardaki payların dağılımında değişim isteklerini ortaya koymuştur. Değişim algılamalarındaki farklılık böylece çatışma dinamiklerini tetiklemiştir. Bu haliyle Irak'ta devlet mekanizması ve yönetim yapısında bir değişim ve dönüşüm beklenmektedir.
- Seçimlerden önce Sünnilerin yaşadığı bölgelerde güvenlik sorununun yaşanması halkın siyasal katılım oranını düşürmüştü ve Sünni bölgelerde seçimlerin büyük oranda yapılamamasına sebebiyet vermiştir. Bu durum özellikle Sünni halkta, Irak merkezi hükümetine karşı kendi güvenliklerini koruyamadığına dair bir algıya, hatta bunun bilinçli yapıldığına dair bir kabule sebebiyet vermiştir. Bu nedenle Sünni halkın kızgınlığının artması IŞİD'e yarımış ve halk arasında kabul görmüştür.
- IŞİD'in, Irak'ta bir anda ortaya çıkmadığı aşikardır. Merkezi hükümetin özellikle Sünni Arapların yoğunlukta yaşadığı bölgede IŞİD terör örgütüne karşı yürütmüş olduğu mücadelede yapmış olduğu hatalar, halkın üzerinde baskı kurması, başka ülkelerin müdahalesi ve Suriye'de olan kargaşa Irak açısından da olumsuz bir ortam yaratmıştır. Bu durum IŞİD'in Irak'ta yeniden alan kazanmasına sebebiyet vermiştir. IŞİD'in Sünni bölgeler üzerinden

denetim kurarak Şii bölgelere doğru yönelmesi, mezhebî çatışmaların önünü açabilecek bir gelişmedir. Sistani gibi Şiilerin en etkili dini liderinin bile İŞİD'e karşı Şiilere bir çağrı yapmış olması, Şiiler açısından İŞİD'le mücadelenin bir halk kalkışmasına dönüşme ihtimalini beraberinde getirmektedir. Bu durum mezhep çatışmasının halk tabanına yayılmasına ve derinleşmesine yol açacaktır. Bu yaranın derinleşmesi Irak'ta bir daha geri dönülmez noktalara gelmesine sebep olabilir.

- Burada kritik konu, Maliki'nin tekrar güç toplayıp, İŞİD'in ele geçirdiği bölgelerde daha etkinliğini oturtmadan örgütün gücünü kırmasıdır. Gelinen aşamada Erbil ile Bağdat arasında İŞİD'e karşı bir anlaşma sağlanabilir ve ortak bir hamle yapılabilir. Zira IKBY, İŞİD'e karşı mücadelede Irak merkezi hükümetine yardımcı olabileceğini açıkça dile getirmektedir. Söz konusu senaryoda bir diğer kritik konu, IKBY-Irak merkezi hükümeti işbirliğinin İŞİD'i elimine etme konusunda yeterli potansiyele sahip olup olamayacağıdır. Erbil-Bağdat ittifakı, Sünnilerden alacakları desteğe bağlı olarak gelişebilecek bir imkandır. İŞİD'in faaliyetlerinin uzun vadede sürekliliğini sağlayabilme ihtimali düşünüldüğünde, IKBY ve Irak merkezi hükümetinin anlaşma ihtimalleri ortaya çıkmaktadır. Maliki'nin, gücünü topladığı ve yeterli desteği bulduğu anda İŞİD'e karşı bir operasyon dalgası başlatma ihtimali yüksektir. ABD ve İran, Maliki'yi destekleme şeklindeki pozisyonlarını korumaktadır. Öte yandan Şiiler de Saddam Hüseyin sonrasında elde ettikleri iktidarı kaybetmek istememektedir. Bu nedenle Şiilerin iktidarı koruma yönünde tavır göstermesi beklenen bir durumdur. Bu durumda Şiiler açısından en kötü ihtimalle çoğunluk olarak yaşadıkları bölgelerde federatif yapı kurulmasını gündeme getirebilecektir. Hatırlanacağı üzere 2004-2006 yıllarında özellikle Irak İslam Yüksek Konseyi Irak'ın güneyinde federal bir yapının kurulması yönünde projeler ortaya atmıştır.
- Süreç içerisinde İŞİD ve IKBY unsurlarının henüz çatışmaması ve birbirlerine karşı hamle yapmamasına rağmen, çıkar alanlarının çatışması durumunda iki taraf arasında bir

çatışmanın yaşanma ihtimali azımsanmayacak kadar yüksektir. Özellikle Irak'ın kuzeyindeki Rabia Sınır Kapısı gibi bölgelerde İŞİD ve IKBY unsurları karşı karşıya gelebilir. Her iki tarafın da aynı hedefi gözetmesi, çatışma dinamiğini ortaya çıkartabilir. İŞİD'in özellikle tartışmalı bölgeler hattında ilerlemesi, Peşmergelerin de bu bölgelere yerleşiyor olması, önümüzdeki süreçte çatışma ihtimalini yükseltmektedir.

- Maliki'nin yeniden kontrolü sağlaması durumunda Irak için 3 hükümet alternatifinden bahsetmek mümkündür. Bunlardan ilki yeniden ulusal birlik hükümetinin kurulmasıdır. Irak'ta birçok farklı etnik ve mezhepsel grup ve oluşum bulunmaktadır. Fakat, 2005 ve 2010 seçimlerinden sonra ortaya çıkan ulusal birlik hükümetlerinden bir sonuç alınmadığını söylemek yerinde olacaktır. Ulusal birlik hükümeti içerisindeki pozisyonundan memnun olmayan taraflar hükümet içi muhalefet yaparak hükümeti işlemez hale getirmekte ve istikrarsızlık yaratmaktadır. Buna rağmen bütün siyasi grupların hükümet içerisinde yer almayı istiyor olmaları da bir çelişki yaratmaktadır. Çünkü 2003'ten sonra kurulan hükümetler döneminde iktidarın siyasi partileri adaletsiz olarak güçlendirdiği görülmüştür. Bu nedenle bütün siyasi gruplar iktidarın avantajlarından faydalanmak istemekle birlikte, en azından diğer tarafların avantaj kazanmasını engelleme düşüncesiyle hareket etmektedir. Ulusal birlik hükümetine alternatif olarak ise bir çoğunluk hükümeti kurulması düşüncesi akla gelmektedir. İktidar olmak isteyen parti bütün sandalyelerin yarısından bir fazlasını (165) almak zorundadır. Ancak 165 milletvekilini bulmak çoğunluk hükümetini ayakta tutmak için yetmeyebilir. Irak'ta daha önce kurulan iki hükümet içerisindeki siyasi partilerin tutumları partiler arasındaki geçişkenlik ve ittifak değişikliklerinin sıklıkla yaşandığını göstermiştir. Bu açıdan eğer bir parti güçlü bir hükümete sahip olmak istiyorsa, onun parlamentoda en az 185-90 sandalyenin onayını almış olması gerektiği düşünülmektedir. Bu durumda geçişkenlik yaşansa bile hükümet ittifakının korunması mümkün olabilecektir. Siyasal çoğunluk hükü-

metinde sadece mezhepsel ve etnik çoğunluk değil, aynı zamanda siyasi/politik çoğunluk da gerekmektedir. Bir başka alternatif ise ulusal eşitlik hükümetidir. Bu hükümet seçeneğinde herhangi bir siyasi grubun etkinliği söz konusu olmamakla birlikte, hükümete katılan bütün grupların hükümetten eşit oranda pay alması düşünülmektedir. Böyle bir hükümette ise bakanlıkların paylaşımı konusunda problemlerin yaşanacağını söylemek mümkündür. Son olarak IŞİD'in operasyonlarından sonra Irak'ta hep konuşulagelen bir Baas darbesi sonrası yeni bir hükümet yapısının ortaya çıkma ihtimali de akıllarda tutulmalıdır. Böyle bir ihtimal zayıf gözükse de IŞİD operasyonları sonrası Bağdat'ın bu operasyonlardan etkilenmesi ve IŞİD'in Bağdat'ı ele geçirme ihtimali uzak da olsa bir olasılık olarak düşünülmelidir. IŞİD'in Bağdat'ı ele geçirmesi durumunda Şiiler kendi bölgelerini korumak isteyeceğinden Irak'ta bölünme senaryolarının hızlanması muhtemeldir, fakat Bağdat'taki kontrollerini kaybetmek istemeyen Şiilerin savunmalarını devam ettireceklerini beklemek gerçekçi olacaktır.

- Bilindiği gibi seçimleri kazanan Nuri El-Maliki'nin hükümeti kurması ve üçüncü dönem başbakanlığı konusunda Irak'ta yoğun bir tartışma söz konusudur. Mevcut durum itibarıyla Şii grupların büyük çoğunluğu dahil Maliki'nin üçüncü dönem başbakanlığına karşı çıkmaktadır. Bu noktada Maliki ve grubunun tavrı kurulacak yeni hükümetin durumunu belirleyecektir. IŞİD operasyonları karşısında Şii gruplar Maliki'ye bütüncül bir destek vermiş olsalar bile, yaşanan olaylar siyasi olarak Maliki'nin üçüncü dönem

başbakanlığını konusunda elini zayıflatmakta ve üzerindeki baskıyı arttırmaktadır. Maliki kısa sürede IŞİD'e karşı mücadelede Sünnileri de ikna edecek bir biçimde başarılı olabilirsiniz üçüncü dönem başbakanlığı için yeni bir şans yakalayabilir. Kısa vadede IŞİD'in etkinliğinin devam etmesi Maliki'yi geri çekilmeye zorlayabilir. Bu durumda Maliki daha fazla tepki çekmemek için kendisinin üzerinde etkili olabileceği başka bir kişinin başbakan adayı olarak gösterilmesine karşı çıkamayabilir. Ancak Maliki'nin üçüncü dönem başbakanlık için, IŞİD'le verilen mücadelede özellikle Şiilerden aldığı desteği avantaja dönüştürmeye çalışacağı düşünülmektedir. Bu noktada İran ve ABD'nin tavrı da önemli olacaktır.

- Irak'ta meydana gelebilecek herhangi köklü bir değişiklik sadece Irak'ı etkilemeyecek aynı zamanda bölge ülkelerini, özellikle de Irak'a komşu ülkeleri, etkileyecektir. Radikal grupların desteklenmesi onları daha güçlü yapmakta ve bu durum onları sadece Irak için değil aynı zamanda Suudi Arabistan, Lübnan, Suriye, Ürdün, Körfez ülkeleri ile hatta Türkiye ve İran gibi komşu ülkeler için de büyük bir tehdit haline getirmektedir.
- Bu tehdidin ortaya çıkması bölge ülkelerinin işbirliği olanaklarını gündeme getirmesi, ortak tehdit ve ortak çıkar tanımlamaları yapmalarının önünü açabilir. Bölgedeki IŞİD gibi radikal örgütlerin bütün bölge ülkelerini tehdit ettiği açıktır. Bu nedenle Irak'taki istikrarın desteklenmesi bütün ülkelerin çıkarına bir durum olarak dikkate alınmalıdır.

Süleyman Nazif Sokak No: 12-B Çankaya / Ankara
Tel: 0 (312) 430 26 09 Fax: 0 (312) 430 39 48
www.orsam.org.tr, orsam@orsam.org.tr